



Geliş Tarihi (Received): 05.04.2023

Kabul Tarihi (Accepted): 18.07.2023

Araştırma Makalesi/Research Article

## Hemşirelik Öğrencilerinde Yaşam Boyu Öğrenme Eğiliminin Stresle Baş Etme Davranışlarına ve Mesleki Yetkinliklerine Etkisi

The Effect of Lifelong Learning Trends on Stress Coping Behaviors and Professional Competencies on Nursing Students

Neşe ERAY<sup>1</sup>



Kıvan ÇEVİK KAYA<sup>2</sup>



<sup>1</sup>Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Hemşirelik Esasları Programı, Manisa, TÜRKİYE

<sup>2</sup>Doç. Dr. Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Manisa, TÜRKİYE

**Yazışmadan sorumlu yazar:** Neşe ERAY; neseeray06@gmail.com

**Alıntı (Cite):** Eray N, Çevik Kaya K. Hemşirelik Öğrencilerinde Yaşam Boyu Öğrenme Eğiliminin Stresle Baş Etme Davranışlarına ve Mesleki Yetkinliklerine Etkisi. YBH Dergisi. 2023;4(2):71-90

Bu çalışma, Neşe ERAY'ın 'Hemşirelik Öğrencilerinde Yaşam Boyu Öğrenme Eğiliminin Stresle Baş Etme Davranışlarına ve Mesleki Yetkinliklerine Etkisi' başlıklı Yüksek Lisans Tezi'nden oluşturulmuştur. Çalışma, 27-28 Ağustos 2022 tarihinde yapılan 10. Uluslararası Tıp ve Sağlık Bilimleri Araştırmaları Kongresinde (UTSAK) sözel sunum olarak online sunulmuştur.

## Özet:

**Amaç:** Bu çalışma, hemşirelik öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin, stresle baş etme davranışlarına ve mesleki yetkinliklerine etkisini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

**Gereç ve Yöntemler:** Çalışma, Şubat-Mart 2022 tarihleri arasında bir üniversitenin hemşirelik bölümünde 2., 3. ve 4. sınıfa kayıtlı 496 öğrenci ile yapılmıştır. Veriler, Öğrenci Tanıtım Formu, Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimi Ölçeği, Hemşirelik Öğrencilerinin Yetkinlik Ölçeği ve Hemşirelik Öğrencileri İçin Stresle Baş Etme Davranışları Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizinde sosyodemografik özellikleri tanımlamak için yüzde, sayı ve tanımlayıcı istatistikler yapılmıştır. Kolmogorov-Smirnov normallik testi sonucu veriler normal dağılım göstermediğinden Spearman korelasyon analizi kullanılmıştır ve  $p < 0,05$  değeri anlamlı kabul edilmiştir.

**Bulgular:** Öğrencilerin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Ölçeği puan ortalaması  $66,67 \pm 10,64$ , Hemşirelik Öğrencileri Yetkinlik Ölçeği puan ortalaması  $243,56 \pm 41,94$ , Hemşirelik Öğrencileri için Stresle Baş Etme Davranışları Ölçeği puan ortalaması  $41,01 \pm 14,33$  olarak saptanmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Ölçeği ve Hemşirelik Öğrencileri Yetkinlik Ölçeği arasında zayıf, pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki saptanmıştır ( $p < 0,05$ ). Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Ölçeği ve Hemşirelik Öğrencileri için Stresle Baş Etme Davranışları Ölçeği arasında alt boyutlarda istatistiksel olarak zayıf ve anlamlı ilişki belirlenmiştir ( $p < 0,05$ ).

**Sonuç:** Öğrencilerin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve mesleki yetkinlikleri puan ortalamaları yüksek olması nedeniyle yaşam boyu öğrenme eğilimlerinde oldukları ve mesleki yetkinlik gösterdikleri, ayrıca yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile mesleki yetkinlikleri arasında pozitif bir ilişkinin var olduğu tespit edilmiştir. Yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile stresle baş etme yöntemlerinden kaçınma davranışı hariç diğer alt boyutlar arasında da pozitif ilişki bulunmuştur. Yaşam boyu öğrenmeyi içselleştirmek adına ve stresle baş etme davranışlarını geliştirmek üzere eğitimler düzenlenebilir.

**Anahtar Kelimeler:** Hemşirelik öğrencileri; mesleki yetkinlik; stresle baş etme; yaşam boyu öğrenme.

## Abstract:

**Aim:** This study was performed to figure out the effect of nursing students' lifelong learning trends on their stress coping behaviors and professional competencies.

**Material and Methods:** The study was conducted with 496 students enrolled in the 2<sup>nd</sup>, 3<sup>rd</sup> and 4<sup>th</sup> grades in the department of nursing of a university between February and March 2022. Data were collected using Student Identification Form, Lifelong Learning Trends Scale, Nursing Students' Competence Scale, and Stress Coping Behaviors Scale for Nursing Students. In the analysis number, percentage distribution and descriptive statistics were used to define the sociodemographic characteristics. As a result of Kolmogorov-Smirnov normality test, Spearman correlation analysis was used, and  $p < 0.05$  value was considered significant.

**Results:** Mean score of Students' Lifelong Learning Trends Scale, Nursing Students Competency Scale, and Stress Coping Behaviors Scale for Nursing Students were  $66.67 \pm 10.64$ ,  $243.56 \pm 41.94$ , and  $41.01 \pm 14.33$ , respectively. A weak, positive, and statistically significant relationship was found between Lifelong Learning Trends Scale of Nursing Students and Nursing Students Competency Scale. A weak and statistically significant relationship was found between Lifelong Learning Trends Scale and Stress Coping Behaviors Scale for Nursing Students.

**Conclusion:** It has been determined that students have lifelong learning trends and professional competency due to their high average scores for lifelong learning trends and professional competencies, and that there is a positive relationship between lifelong learning trends and professional competencies. Additionally, a positive relationship has been found between students' lifelong learning trends and professional competencies. A positive relationship was also found between lifelong learning tendencies and other sub-dimensions, except for the behavior of avoiding coping with stress. Trainings can be organized to internalize lifelong learning and improve stress coping behaviors.

**Key Words:** Nursing students; professional competency; stress coping; lifelong learning.

## Giriş

Sağlık hizmetlerinde sürekli gelişim sonucunda, sağlık çalışanlarında yaşam boyu öğrenme artan bir şekilde önem kazanmakta<sup>(1)</sup> ve sağlık çalışanlarından farklı tür hastalara bakım verme konusunda yetkinlik göstermesi beklenmektedir.<sup>(2)</sup> Sağlık personeli için mesleki yetkinlik, eğitimden, uygulamaya ve hemşirelik yönetimine kadar birçok hemşirelik alanında önemlidir.<sup>(3,4)</sup> Hemşirelikte mesleki yetkinlik çok boyutta anlama sahiptir.<sup>(5,6)</sup> ve yaygınca kullanılmaktadır.<sup>(7)</sup> Bununla birlikte yetkinlik farklı kişiler tarafından farklı şekillerde tanımlanan belirsiz bir kavram olup ölçümü de zordur.<sup>(8)</sup> Hemşirelerin yüksek yetkinlik düzeyi, hemşirelik bakımının kalitesini de önemli derecede arttırmaktadır.<sup>(9)</sup> Bununla beraber hemşirelik öğrencilerinin de klinik yetkinliği hem hasta güvenliği hem de profesyonel standartlar açısından önemli bir kıstastır.<sup>(10)</sup>

Mesleki gelişmelerin sürekli istendiği toplumlarda, sağlık personellerinin de mesleki gelişimlere sahip olması beklenmektedir. Akdemir ve arkadaşlarının<sup>(11)</sup> bildirdiğine göre mezun hemşirelerde, mesleki alanda temel bilgiler ve yetenekler, yaşam boyu öğrenme ideolojisi, etkin yazılı ve sözlü ifade edebilme yeteneği, analiz/sentez vb. gibi özelliklere sahip olmasının beklendiğini belirtmektedir. Teknolojinin gelişmesi sağlıkta da kendini hissettirmekte ve farklı hasta profilleri, uzmanlık gereksiniminin artması, uygulamalarda bilimsel süreçlerin odak noktası olması, hemşirelerin de yeni bilgiler ve yetenekler elde etmesinin gerekliliğini doğurmuştur. Bu da yaşam boyu öğrenme ile gerçekleşebilir.<sup>(12,13)</sup> Ayrıca hangi alan olursa olsun, yaşam boyu öğrenme için bireylerde öğrenmeyi sürekli kılması, öğrenmede ısrarlı olması, bilgi iletişim teknolojilerini kullanabilmesi, etkin iletişim tekniklerine sahip olması, sorunlar karşısında çözüm üretebilmeleri istenmektedir. Bunların aynı zamanda hemşireler ve hemşirelik öğrencileri için de geçerli olduğu belirtilmektedir.<sup>(14)</sup>

Hemşirelik öğrencilerinin mesleki yetkinliklerindeki önemli olan sekiz alana bakıldığında<sup>(7)</sup>; iletişim, hemşirelik becerileri, bilgi ve bilişsel yetenek gibi alanlarda yaşam boyu öğrenme

eğiliminin etkili olabileceği düşünülmektedir. Yaşam boyu öğrenme eğilimleri olan hemşire ve hemşire adaylarının, mesleki yetkinliğe sahip olduğu da beklenilmektedir.<sup>(15)</sup>

Stres, özellikle hemşirelik mesleği ile yakından ilgilidir.<sup>(16)</sup> Stres, hem akademik performansa ve gelişime hem de refaha etki ettiğinden, eğitim ve öğretim sırasında önemli bir faktör olarak belirtilmiştir.<sup>(17)</sup> Hemşirelik öğrencileri hem mesleki strese hem de kişisel ilişkiler, akademik sorunlar gibi kişisel strese katlanırlar.<sup>(18)</sup> Etkili baş etme stratejileri kullanıldığında stres durumu çözülebilir. Uygun olmayan başa çıkma davranışları ise stresin olumsuz etkilerini artırmaktadır. Bu nedenle, stresle baş etme davranışları strese uyum sürecinde hayati öneme sahiptir.<sup>(19)</sup> Yeni mezun hemşirelik öğrencilerinden, bakım yeteneklerini ve stresle başa çıkarak etkili hemşirelik performansına sahip olmaları yetkinlik açısından beklenmektedir.<sup>(20)</sup>

Yaşam boyu öğrenmeye katılım, esenlik, zihinsel sağlık zorluklarından korunma, iyileşme ve kronik hastalık ile sakatlığın başlangıcı ve ilerlemesi dâhil olmak üzere stres yaratan durumlarla başa çıkma iradesi üzerine etkili olmaktadır. Buna ek olarak, uzun süre örgün eğitimde olan, öğrenmeye devam etmiş ve daha yüksek nitelikler kazanmış bireyler, eğitimi az olan meslektaşlarına göre zihinsel ve psikolojik açıdan daha iyi olma eğilimindedirler.<sup>(21)</sup> Yaşam boyu öğrenmenin işlevi, öğrencinin zor ve sorunlu durumları tahmin etmesini ve ortaya çıktıklarında bunlarla başa çıkmasını sağlar.<sup>(22)</sup> Hemşirelik öğrencilerinde, stres kaynakları ile karşılaşmak zor ve sorunlu durum olarak değerlendirilebilir. Yaşam boyu öğrenme eğiliminin kazanımı ile hemşirelik eğitimi gören öğrencilerin, stresle başa çıkma davranışlarını geliştirebileceği düşünülmektedir.

### **Araştırmanın Amacı**

Bu araştırma, hemşirelik öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin, stresle baş etme davranışları ve mesleki yetkinliklerine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu araştırmada iki soruya cevap aranmıştır: 1. Hemşirelik öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ve

mesleki yetkinlikleri arasında ilişki var mıdır? ve 2. Hemşirelik öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile stresle baş etme davranışları arasında ilişki var mıdır?

## **Gereç ve Yöntem**

### **Araştırmanın Türü**

Kesitsel ve tanımlayıcı bir araştırmadır.

### **Araştırmanın Evren ve Örneklemi**

2021-2022 eğitim-öğretim yılında bir üniversitenin Hemşirelik Bölümünde ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıfa kayıtlı **634** öğrenci çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Open EPI online sisteminde %95 güven aralığı ve %5 sapmaya göre hesaplanarak en küçük örneklem büyüklüğü 240 olarak bulunmuştur. Aynı yöntem ile %99 güven aralığı ve %5 sapmaya karşılık gelen örneklem büyüklüğü ise 325'dir.<sup>(23)</sup> Çalışmanın örneklemini **496** öğrenci oluşturmuştur. Evrenin %78'ine ulaşılmıştır. Hemşirelik yetkinliği klinik uygulama da içerdiğinden, birinci sınıf öğrencilerinin henüz klinik deneyimleri olmamaları nedeni ile örneklemeye dâhil edilmemiştir.

### **Veri Toplama Araçları**

Verilerin toplanması, “Öğrenci Tanıtım Formu”, “Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimi Ölçeği”, “Hemşirelik Öğrencilerinin Yetkinlik Ölçeği” ve “Hemşirelik Öğrencilerinin Stresle Baş Etme Davranışları Ölçeği” kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

### **Öğrenci Tanıtım Formu**

Literatür taranarak oluşturulan bu formda öğrencilerin yaş, cinsiyet, sınıf, medeni durum, mezun olduğu lise ve derecesi, aileye özgü bilgiler, ekonomik durum, barınma gibi sosyodemografik özelliklere ilişkin bilgiler içeren 22 soru bulunmaktadır.<sup>(24,25,27)</sup>

### **Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimi Ölçeği (YBÖEÖ)**

Gür-Erdoğan ve Arsal 2016 yılında ölçeği geliştirmiştir ve ölçek beşli likert tip olup 17 maddeden oluşmaktadır.<sup>(28)</sup> Her bir madde, “5-Kesinlikle Katılıyorum” ve “1-Kesinlikle

Katılmıyorum” arasında cevaplandırılmaktadır. Maddelerinde ters (olumsuz) ifade bulunmayan ölçek, iki alt boyuttan oluşmaktadır. “Öğrenmeye isteklilik” 11 maddede, “Gelişime Açıklık” da altı maddede incelenmiştir. Ölçekten en düşük 17 ve en yüksek 85 puan alınabilmektedir. Düşük puan öğrenme eğiliminin düşük, yüksek puan ise yüksek olduğunu belirtmektedir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında, Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı her iki boyut için 0.82 ve tüm ölçek için ise 0.86 olarak bulunmuştur.<sup>(28)</sup> Bu araştırmada Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.94 olarak elde edilmiştir. Ölçeğin geçerlik-güvenirliğini yapan yazardan e-posta yoluyla izin alınmıştır.

### **Hemşirelik Öğrencilerinin Yetkinlik Ölçeği (HÖYÖ)**

Hsu ve Hsieh tarafından geliştirilen Hemşirelik Öğrencilerinin Yetkinlik Ölçeği 43 sorudan oluşmaktadır.<sup>(29)</sup> Ölçek, yedili likert tipindedir. Her bir madde “1-Yetkin Hissetmiyorum” ile “7-Çok Yetkin Hissediyorum” arasında cevaplandırılmaktadır. Ölçek, altı temel değere dayanmaktadır. Bunlar, “Etik ve Sorumluluk”, “Genel Klinik Beceriler”, “Yaşam Boyu Öğrenme”, “Klinik Biyomedikal Bilim”, “Bakım” ve “Eleştirel Düşünme ve Akıl Yürütme”dir. Türkiye’de geçerlik ve güvenilirlik çalışması, Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi öğrencilerinde gerçekleştirilmiştir ve Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.79-0.97 arasında bulunmuştur.<sup>(30)</sup> Bu araştırmada Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.98 olarak elde edilmiştir. Ölçekten toplamda 43-301 arasında puan alınabilmektedir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması, öğrencinin yüksek yetkinliğini belirtirken, düşük puan alınması ise yetkinliğinin iyi düzeyde olmadığını belirtmektedir. Ölçeğin Türkçe geçerlik-güvenirliğini yapan yazardan e-posta yoluyla izin alınmıştır.

### **Hemşirelik Öğrencileri İçin Stresle Baş Etme Davranışları Ölçeği (HÖSBEDÖ)**

Bu ölçek Sheu ve ark. tarafından geliştirilmiştir ve 19 madde içermektedir.<sup>(19)</sup> Ölçek, beşli likert tipindedir. Her bir maddenin değerlendirilmesi “4- Katılıyorum” ve “0-Hiç Katılmıyorum” arasında beş cevap ile yapılmaktadır. Ölçekte, dört alt boyutta stresle baş etme davranışları

değerlendirilmektedir. Bunlar, “İyimser kalma”, “Transfer”, “Sorun çözme” ve “Kaçınma”dır. Çalışmanın Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı, alt boyutlar için 0.57-0.55 arasında değişmekte ve ölçeğin tümü için ise 0.76 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması hemşirelik lisans öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir.<sup>(26)</sup> Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında sorun çözme, kaçınma alt boyutları için Cronbach alfa katsayıları sırasıyla 0.57-0.84 olarak elde edilmiştir. İki haftalık test-tekrar güvenilirlik için ise 0.65 ve 0.72 olarak hesaplanmış ve iç tutarlılığın bu iki alt boyut için yüksek olduğu belirtilmiştir. İyimser kalma ve transfer alt boyutları için ise Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.04-0.4 olarak bulunmuştur.<sup>(26)</sup> Bu araştırmada, ölçeğin sorun çözme, kaçınma, iyimser kalma ve transfer alt boyutları için Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları sırasıyla 0.87, 0.84, 0.015 ve 0.12; ölçeğin tümü için ise Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.66 olarak elde edilmiştir. Ölçek, bir alt boyutta alınan puan ne kadar yüksek olursa, öğrencinin stresle baş etme davranışını daha sık kullandığını belirtmektedir. Ölçeğin Türkçe geçerlik-güvenirliğini yapan yazardan e-posta yoluyla izin alınmıştır.

### **Verilerin Toplanması**

Verilerin toplanması, araştırmacı tarafından yüz yüze görüşme tekniği ile öğrencilerin derslerini aksatmayacak şekilde yapılmıştır. Bu süreç yaklaşık 15-20 dakika sürmüştür.

### **Verilerin Değerlendirilmesi**

Verilerin değerlendirme işlemi IBM SPSS 26.0 yazılımı ile gerçekleştirilmiştir. Sosyodemografik özelliklerin analizinde yüzde, sayı ve tanımlayıcı istatistikler yapılmıştır. Kolmogorov-Smirnov normallik testi verilere uygulanmıştır. Veriler, normal dağılım göstermediğinden Spearman korelasyon analizi kullanılmıştır. Spearman korelasyon katsayısının değeri 0.00-0.30 puan arası çok zayıf (ihmal edilebilir), 0.30-0.50 puan arası zayıf, 0.50-0.70 puan arası orta, 0.70-0.90 puan arası yüksek ve 0.90-1.00 puan arası çok yüksek olmak üzere pozitif ya da negatif olarak ilişkili olduğu şeklinde değerlendirilmiştir.<sup>(31)</sup>

## Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışma sadece bir kurumda yapıldığı için genellenemez.

## Çalışmanın Etik Yönü

Sağlık Bilimleri Etik Kurulu'ndan (26.01.2022/20.478.486/1168) ve uygulamanın yapıldığı fakülteden yazılı onay ile çalışmaya katılmayı kabul eden öğrencilerden yazılı onam alınmıştır.

## Bulgular

Tablo 1'de öğrencilerin yaş ortalamasının  $21,26 \pm 1,38$ , %73,4'ünün 21 yaş ve üzerinde, %75,8'inin kadın, %37,9'unun üçüncü sınıf, %76,2'sinin Anadolu lisesi mezunu, %89,9'unun aile tipinin çekirdek aile, %63,7'sinin anne eğitim durumunun ilkokul/ortaokul olduğu, %78'inin annesinin çalışmadığı, %54,8'inin babasının eğitim durumunun ilkokul/ortaokul, %33,1'inin babasının mesleğinin işçi olduğu, %62,5'inin yurttan kaldığı, %57,3'ünün bireysel odasının olmadığı, %64,9'unun bireysel bilgisayar ile internet erişimine sahip olduğu, %57,7'sinin düzenli kitap okuma alışkanlığının olmadığı, %51,2'sinin mesleği kendine uygun gördüğü, %46,4'ünün mesleği isteyerek seçtiği ve %92,9'unun stresle başa çıkma eğitimi almadığı gösterilmektedir.

**Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri (n=496)**

Özellikler	n	%
<b>Yaş</b>		
21 yaş altı	132	26,6
21 yaş ve üstü	364	73,4
Yaş ortalaması	21,26±1,38	
<b>Cinsiyet</b>		
Kadın	376	75,8
Erkek	120	24,2
<b>Sınıf</b>		
İkinci sınıf	145	29,2
Üçüncü sınıf	188	37,9
Dördüncü sınıf	163	32,9



**Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri Devam (n=496)**

<b>Özellikler</b>	<b>n</b>	<b>%</b>
<b>Mezun olunan lise</b>		
Meslek lisesi	58	11,7
Fen lisesi	35	7,1
Anadolu lisesi	378	76,2
Diğer (Düz lise, İmam hatip lisesi)	25	5,0
<b>Aile tipi</b>		
Çekirdek aile	446	89,9
Geniş aile	50	10,1
<b>Anne eğitim durumu</b>		
Okuryazar	59	11,9
İlkokul/Ortaokul	316	63,7
Lise ve üzeri	121	24,4
<b>Annenin mesleği</b>		
Çalışmıyor	387	78,0
İşçi	58	11,7
Esnaf	16	3,2
Memur	9	1,8
Emekli	26	5,2
<b>Baba eğitim durumu</b>		
Okuryazar	31	6,3
İlkokul/Ortaokul	272	54,8
Lise ve üzeri	193	38,9
<b>Babanın mesleği</b>		
Çalışmıyor	52	10,5
İşçi	164	33,1
Esnaf	83	16,7
Memur	54	10,9
Emekli	143	28,8
<b>Kalınan yer</b>		
Yurt	310	62,5
Ev	186	37,5
<b>Bireysel oda durumu</b>		
Evet	212	42,7
Hayır	284	57,3
<b>Bireysel bilgisayar ile internet erişimi</b>		
Evet	322	64,9
Hayır	174	35,1
<b>Düzenli kitap okuma alışkanlığı</b>		
Evet	210	42,3
Hayır	286	57,7

**Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri Devam (n=496)**

Özellikler	n	%
<b>Mesleği kendine uygun görme</b>		
Evet	254	51,2
Hayır	50	10,1
Kısmen	192	38,7
<b>Mesleği isteyerek seçme</b>		
Evet	230	46,4
Hayır	126	25,4
Kısmen	140	28,2
<b>Stresle ile başa çıkma eğitimi alma</b>		
Evet	35	7,1
Hayır	461	92,9

Öğrencilerin YBÖEÖ puan ortalaması  $66,67 \pm 10,64$ , öğrenmeye isteklilik alt boyutu puan ortalaması  $42,43 \pm 6,80$ , gelişime açıklık alt boyutu puan ortalaması  $24,23 \pm 4,31$  olarak bulunmuştur. Öğrencilerin HÖYÖ puan ortalaması  $243,56 \pm 41,94$ , klinik biyomedikal bilim alt boyutu puan ortalaması  $24,31 \pm 5,15$ , genel klinik beceriler alt boyutu puan ortalaması  $38,39 \pm 7,74$ , eleştirel düşünme ve akıl yürütme alt boyutu puan ortalaması  $20,62 \pm 4,68$ , bakım alt boyutu puan ortalaması  $34,83 \pm 6,84$ , etik ve sorumluluk alt boyutu puan ortalaması  $91,08 \pm 17,19$ , yaşam boyu öğrenme alt boyutu puan ortalaması ise  $34,32 \pm 7,04$  olarak saptanmıştır. Öğrencilerin HÖSBEDÖ alt boyutları puan ortalamaları değerlendirildiğinde, iyimser kalma alt boyutu puan ortalaması  $9,90 \pm 2,18$ , transfer alt boyutu puan ortalaması  $7,27 \pm 2,13$ , sorun çözme alt boyutu puan ortalaması  $16,85 \pm 4,54$ , kaçınma alt boyutu puan ortalaması ise  $6,99 \pm 5,48$  olarak belirlenmiştir (Tablo 2).

Öğrencilerin YBÖEÖ ve HÖYÖ ve HÖSBEDÖ alt boyutları arasındaki ilişki için uygulanan Spearman korelasyon analiz sonuçlarına göre, YBÖEÖ ile HÖYÖ arasında istatistiksel olarak zayıf ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki ( $r_s: 0,388, p=0,000$ ), YBÖEÖ ile sorun çözme alt boyutu arasında istatistiksel olarak pozitif yönde zayıf anlamlı ilişki ( $r_s: 0,380, p=0,000$ ), kaçınma alt boyutu arasında ise istatistiksel olarak negatif yönde zayıf anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ( $r_s: -0,342, p=0,000$ ). YBÖEÖ ile iyimser kalma ve transfer alt boyutları arasında istatistiksel

olarak pozitif yönde çok zayıf anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir (sırasıyla,  $r_s$ : 0,214,  $p=0,000$ ;  $r_s$ : 0,107,  $p=0,017$ ) (Tablo 3).

**Tablo 2. Öğrencilerin Ölçeklerden Aldıkları Puan ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının Dağılımları (n=496)**

Ölçekler	Ort±ss* (%95 GA)	Ortanca (ÇAA)	Min-Maks**
<b>YBÖEÖ</b>	66,67±10,64 (65,73:67,61)	68,00 (9,00)	17,00-85,00
<b>Alt Boyutlar</b>			
Öğrenmeye isteklilik	42,43±6,80 (41,83:43,03)	43,00 (6,00)	11,00-55,00
Gelişime açıklık	24,23±4,31 (23,85:24,61)	24,00 (4,00)	6,00-30,00
<b>HÖYÖ</b>	243,56±41,94 (247,26:247,47)	252,00 (47,00)	43,00-301,00
<b>Alt Boyutlar</b>			
Klinik biyomedikal bilim	24,31±5,15 (23,86:24,76)	24,00 (7,00)	7,00-49,00
Genel klinik beceriler	38,39±7,74 (37,71:39,07)	39,00 (10,00)	4,00-28,00
Eleştirel düşünme ve akıl yürütme	20,62±4,68 (20,20:21,03)	21,00 (6,00)	6,00-42,00
Bakım	34,83±6,84 (34,22:35,43)	36,00 (8,00)	15,00-105,00
Etik ve sorumluluk	91,08±17,19 (89,56:92,59)	96,50 (16,00)	6,00-42,00
Yaşam boyu öğrenme	34,32±7,04 (33,69:34,94)	36,00 (9,75)	
<b>HÖSBEDÖ</b>	41,01±14,33 (40,32:41,74)	41,00 (10,00)	0,00-76,00
<b>Alt Boyutlar</b>			
İyimser kalma	9,90±2,18 (9,71:10,09)	10,00 (2,00)	0,00-16,00
Transfer	7,27±2,13 (7,08:7,46)	7,00 (3,00)	0,00-12,00
Sorun çözme	16,85±4,54 (16,45:17,26)	17,00 (6,00)	0,00-24,00
Kaçınma	6,99±5,48 (6,51:7,47)	6,00 (7,00)	0,00-24,00

GA: Güven Aralığı, ÇAA: Çeyrekler Arası Aralık, \*Ortalama±standart sapma, \*\* Minimum-Maksimum

**Tablo 3. Öğrencilerin YBÖEÖ, HÖYÖ, HÖSBDEÖ Alt Boyutları Arasındaki Korelasyonlar (n=496)**

	HÖSBEDÖ Alt Boyutları				
	HÖYÖ	İyimser Kalma	Transfer	Sorun Çözme	Kaçınma
<b>YBÖEÖ</b>	$r_s$ : 0,388 $p=0,000^{**}$	$r_s$ : 0,214 $p=0,000^{**}$	$r_s$ : 0,107 $p=0,017^*$	$r_s$ : 0,380 $p=0,000^{**}$	$r_s$ : -0,342 $p=0,000^{**}$

\* $p<0,05$ , \*\* $p<0,01$ ,  $r_s$ : Spearman Korelasyon Analizi.

## Tartışma

Hasta bakım kalitesi ve güvenliğini geliştirmek adına hemşirelerde yaşam boyu öğrenme gün geçtikçe büyük önem kazanmaktadır. Hemşirelik öğrencilerinin YBÖEÖ puan ortalaması

66,67±10,64, öğrenmeye isteklilik alt boyutu puan ortalaması 42,43±6,80, gelişime açıklık alt boyutu puan ortalaması 24,23±4,31 olarak bulunmuştur (Tablo 2). Bu araştırmadaki ölçekten alınan puan değeri, ölçeğin puan ortalamasından yüksek olması nedeniyle hemşirelik öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin yüksek olduğu, yaşamlarının ileriki safhalarında öğrenmeye istekli ve gelişime açık oldukları söylenebilir. Bu araştırmadaki ölçek kullanılarak yapılan çalışmalar incelendiğinde; Tuğrul ve Denat hemşirelik öğrencileri ile yaptıkları çalışmada tüm ölçekten elde edilen puan ortalaması, öğrenmeye isteklilik ve gelişime açıklık alt boyutu puan ortalaması sırasıyla 66,79±9,57, 42,56±6,30, 22,43±6,83 olarak saptamıştır.<sup>(32)</sup> Farklı bir çalışmada öğrencilerin eğilimlerinin yüksek olduğu bulunmuştur.<sup>(33)</sup> Çalışma sonucumuz, Tuğrul ve Denat<sup>(32)</sup> ile Abaslı ve Polat<sup>(33)</sup>'ın yaptığı çalışma sonuçlarını desteklemektedir. Farklı ölçek kullanılarak yapılan çalışmalarda<sup>(34)</sup>, öğrencilerin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin yüksek<sup>(24,35)</sup>, orta düzeyde<sup>(36)</sup> ve düşük olduğu<sup>(15,27,34)</sup> tespit edilmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin farklı yaşam boyu öğrenme eğilimlerine sahip olmalarının farklı sosyodemografik özellikler ve yaşadığı çevre ile ilgili olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin, HÖYÖ puan ortalaması 243,56±41,94, klinik biyomedikal bilim alt boyutu puan ortalaması 24,31±5,15, genel klinik beceriler alt boyutu puan ortalaması 38,39±7,74, eleştirel düşünme ve akıl yürütme alt boyutu puan ortalaması 20,62±4,68, bakım alt boyutu puan ortalaması 34,83±6,84, etik ve sorumluluk alt boyutu puan ortalaması 91,08±17,19, yaşam boyu öğrenme alt boyutu puan ortalaması ise 34,32±7,04 olarak saptanmıştır (Tablo 2). Ölçekten maksimum 301 puan alınabildiği değerlendirildiğinde, hemşirelik öğrencilerinin mesleki yetkinliklerinin yüksek olduğu söylenebilir. Bir çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin mesleki yetkinlik ölçeği puan ortalamalarının yüksek olduğu tespit edilmiştir.<sup>(37)</sup> Bir başka çalışmada hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin mesleki yetkinlikleri yüksek bulunmuştur.<sup>(38)</sup> Aynı şekilde, bir başka çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin mesleki yetkinlikleri orta-yüksek seviyede bulunmuştur.<sup>(39)</sup> Hemşirelik bölümü öğrencileri ile yapılan başka bir araştırmada, yetkinlik

ölçeği puan ortalaması yüksek saptanmıştır.<sup>(30)</sup> Çalışma sonuçlarımız, literatürü destekler niteliktedir.

HÖSBEDÖ incelendiğinde öğrencilerin aldıkları puan ortalaması  $41,01 \pm 14,33$  olarak bulunmuştur (Tablo 2). Ölçekten alınabilecek puanın 0-76 arasında olduğu değerlendirildiğinde, hemşirelik öğrencilerinin stresle baş etme davranışı sergilediği belirtilebilir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde; öğrencilerin stresle baş etme davranışı puan ortalamalarının 37-42 puan aralığında olduğu görülmektedir.<sup>(40-44)</sup> Çalışma sonuçlarımız, literatür ile uyumluluk göstermektedir.

Ölçeğin alt boyutları puan ortalamaları değerlendirildiğinde ise, iyimser kalma alt boyutu puan ortalaması  $9,90 \pm 2,18$ , transfer alt boyutu puan ortalaması  $7,27 \pm 2,13$ , sorun çözme alt boyutu puan ortalaması  $16,85 \pm 4,54$ , kaçınma alt boyutu puan ortalaması  $6,99 \pm 5,48$  olarak bulunmuştur. Neticede öğrencilerin stresle baş etmek için sorun çözme yöntemini kullandıkları, stresörlere karşı çözüm üretme eğiliminde oldukları söylenebilir. Hemşirelik öğrencilerinin stresle baş etmesinde kullandıkları yöntem olan sorun çözme yöntemi başka çalışmalarla da uyumludur.<sup>(40,41)</sup> Çalışma sonuçlarımızın aksine hemşirelik öğrencilerinin kaçınma yöntemi<sup>(42-44)</sup> ve iyimser kalma yöntemini<sup>(19)</sup> kullandıkları çalışmalar da mevcuttur. Stresle başa çıkma davranışlarına öğrencinin o anki ruh halinin etki edebileceği ve öğrencilerin deneyimlerinin ve bireysel özelliklerinin farklı olması stresle baş etme davranışlarında bahsi geçen yöntemleri kullanmasının sebebi olarak söylenebilir.

Hemşirelik öğrencilerinin YBÖEÖ ile HÖYÖ arasında pozitif yönde zayıf korelasyon ( $r_s: 0,388, p=0,000$ ) bulunmuştur (Tablo 3). Yaşam boyu öğrenme eğilimine sahip olabilmek için gerekli olan özellikler motivasyon, sebat, öz-düzenleme ve meraktır.<sup>(45)</sup> Motivasyon; öğrenme veya öğretim sürecinde öğrencilere teşvik sağlamaktadır.<sup>(46)</sup> Motivasyonu yüksek olan öğrencinin de derslere aktif olarak katılım sağlayacağı söylenebilir. Bununla beraber öz-

düzenleme akademik başarıya etki etmektedir.<sup>(45)</sup> Meraklı bir öğrenci de öğrenmeye aç bir bireydir şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca yaşam boyu öğrenme eğilimi gösteren bireylerde; iyi okuryazarlık, irade gösterme ve en faydalı öğrenme şeklinin farkındalığıyla çevresi ile uyum sağlayabileceği söylenmektedir.<sup>(47)</sup> Bu açıdan bakıldığında, yaşam boyu öğrenme eğilimi gösteren öğrencilerin derslere aktif olarak katılacağı ve merak duygusu ile gelişen teknolojiye yeni bilgilere kolay erişebileceği söylenebilir. Bu da mesleki açıdan yetkin öğrencilerin, yeniliklere açık olmasına ve kendini geliştirmesine bağlı olduğu şeklinde değerlendirilmektedir.

YBÖEÖ ile HÖSBEDÖ sorun çözme alt boyutu arasında pozitif yönde zayıf korelasyon ( $r_s$ : 0,380,  $p=0,000$ ), iyimser kalma ve transfer alt boyutları arasında pozitif yönde çok zayıf korelasyon (sırasıyla,  $r_s$ : 0,214,  $p=0,000$ ;  $r_s$ : 0,107,  $p=0,017$ ) ve kaçınma alt boyutu arasında ise negatif yönde zayıf korelasyon ( $r_s$ : -0,342,  $p=0,000$ ) bulunmuştur (Tablo 3). Hemşirelik öğrencilerinin stresle baş etme davranışlarındaki sorun çözme yönteminde, stresörlerin ne anlama geldiği, stresöre karşı geliştirilecek çözüm için deneyimlerden yararlanma, farklı strateji ve planlar yapma durumları belirtilmektedir. İyimser kalma yönteminde iyimser bir yaklaşım sergilenmektedir. Transfer yönteminde ise başka bir aktiviteye yönelimi, kaçınma yönteminde de stresörden uzaklaşmayı içermektedir.<sup>(19,26)</sup> Yaşam boyu öğrenme eğilimine sahip bireyler, bu eğilim ile bilgeliklerini arttırmakta, meraklı zihin oluşturmakta, değişimlere karşı uyum sağlamakta ve iradeli olmaktadır.<sup>(12,47)</sup> Öğrencilerin stresörlere karşı sorun çözme yöntemine yatkınlığı meraklı ve açık bir zihinle günlük hayatta karşılaşılan krizlere çözüm odaklı yaklaşımı ile olduğu düşünülmektedir.

## **Sonuç ve Öneriler**

Hemşirelik öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin ve yetkinliklerinin yüksek olduğu, ve sorun çözme yöntemi ile stresle baş ettikleri saptanmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile mesleki yetkinlikleri arasında olumlu ilişkinin olduğu

bulunmuştur. Ayrıca, yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile stresle baş etme davranışlarından kaçınma davranışı hariç diğer yöntemlerle de olumlu ilişkisi tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda; hemşirelik öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerini daha da yükseltebilmek için farklı uygulamalar (kanıta dayalı hemşirelik, proje vb. gibi) yapılması, mesleki yetkinliklerinin daha da geliştirilmesine yönelik işlemlerin arttırılması, stresle baş etme davranışlarına yönelik eğitimlerin düzenlenmesi, yaşam boyu öğrenme eğiliminin mesleki yetkinlik ile stresle baş etme davranışlarına etkilerini daha geniş ve farklı gruplarda araştırılması önerilmektedir.

### **Kaynaklar**

1. Gopee N. Lifelong learning in nursing: perceptions and realities. *Nurse Educ Today*. 2001;21(8):607–615.
2. Boylan CR, Westra R. Meeting Joint Commission requirements for staff nurse competency. *J Nurs Care Qual*. 1998;12(4):44–48.
3. Karahan A, Sultan K. Hemşirelikte mesleki yetkinlik. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 2018;5(2):160–168.
4. Valizadeh L, Zamanzadeh V, Eskandari M, Alizadeh S. Professional competence in nursing: a hybrid concept analysis. *Med Surg Nurs J*. 2019;8(2):0-0.
5. Çelik S, Durmaz Y, Karahan E. İntörn Hemşirelerin Yetkinlik Durumları ile Bakım Verici Rollerine İlişkin Tutumları Arasındaki İlişki. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*. 2020;7(3):371–383.
6. Satu KU, Meretoja R, Katajisto J, Saarikoski M, Salminen L, Suhonen R, et al. Self-assessed level of competence of graduating nursing students and factors related to it. *Nurse Educ Today*. 2014;34(5):795–801.
7. Satu KU, Leena S, Mikko S, Riitta S, Helena LK. Competence areas of nursing students in Europe. *Nurse Educ Today*. 2013;33(6):625–632.

8. Watson R, Stimpson A, Topping A, Porock D. Clinical competence assessment in nursing: a systematic review of the literature. *J Adv Nurs*. 2002;39(5):421–431.
9. Satu KU, Koskinen S, Brugnolli A, Cerezuela Torre M, Elonon I, Kiele V, et al. The level of competence of graduating nursing students in 10 European countries— Comparison between countries. *Nurs Open*. 2021;8(3):1048–1062.
10. Wu XV, Enskär K, Lee CCS, Wang W. A systematic review of clinical assessment for undergraduate nursing students. *Nurse Educ Today*. 2015;35(2):347–359.
11. Akdemir N, Özdemir L, Akyar M. Türkiye’de Mezuniyet Sonrası Eğitim ve Kapsamında İç Hastalıkları Hemşirelik Eğitimin Durumu. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2011;14(1):50-58.
12. Laal M. Benefits of lifelong learning. *Procedia-Soc Behav Sci*. 2012;46:4268–4272.
13. Davis, L., Taylor, H., Reyes, H. Lifelong learning in nursing: A Delphi study. *Nurse Education Today*. 2014; 34(3):441-445.
14. Şenyuva E. Hemşirelikte yaşam boyu öğrenme: Algılar ve gerçekler. *Florence Nightingale J Nurs*. 2013;21(1):69–75.
15. Denat Y, Dikmen Y, Filiz NY, Başaran H. Hemşirelik öğrencilerinde yaşam boyu öğrenme eğilimleri. *J Hum Rhythm*. 2016;2(1):0-0.
16. Labrague LJ, McEnroe-Petitte DM, Gloe D, Thomas L, Papathanasiou IV, Tsaras K. A literature review on stress and coping strategies in nursing students. *J Ment Health*. 2017;26(5):471–480.
17. Burnard P, Haji HTBPD, Rahim A, Hayes D, Edwards D. A descriptive study of Bruneian student nurses’ perceptions of stress. *Nurse Educ Today*. 2007;27(7):808–818.
18. Kang YS, Choi SY, Ryu E. The effectiveness of a stress coping program based on mindfulness meditation on the stress, anxiety, and depression experienced by nursing students in Korea. *Nurse Educ Today*. 2009;29(5):538–543.



19. Sheu S, Lin HS, Hwang SL. Perceived stress and physio-psycho-social status of nursing students during their initial period of clinical practice: the effect of coping behaviors. *Int J Nurs Stud.* 2002;39(2):165–175.
20. Lin CC, Wu CJJ, Hsiao YC, Han CY, Hung CC. An exploratory factor analysis for developing and validating a scale of nursing students competence Instrument. *Nurse Educ Today.* 2017; 50:87–91.
21. Hammond C. Impacts of lifelong learning upon emotional resilience, psychological and mental health: Fieldwork evidence. *Oxford Rev Educ.* 2004;30(4):551–568.
22. Anonuevo C, Ohsako T, Mauch W. Revisiting lifelong learning for the 21st century. *UNESCO Inst Educ;* 2001.
23. Sullivan KM. Open EPI: Sample Size for a Proportion or Descriptive Study, Access: 15.02.2022. Available from: <https://www.openepi.com/SampleSize/SSPropor.htm>
24. İlman YA. Klasik ve Entegre Eğitim Modeli ile Öğrenim Gören Hemşirelik Öğrencilerinde Problem Çözme Becerisi ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimi. [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2017.
25. Kara B. Hemşirelik öğrencilerinin algıladıkları stres düzeyi ve başa çıkma yöntemlerinin belirlenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2019.
26. Karaca A, Yıldırım N, Ankaralı H, Açıkgöz F, Akkuş D. Hemşirelik Öğrencileri İçin Algılanan Stres, Biyo-psiko-sosyal Cevap ve Stresle Başetme Davranışları Ölçeklerinin Türkçe'ye Uyarlanması. *J Psychiatr Nurs.* 2015;6(1):15-25.
27. Kılavuz F, Aydın AK. Hemşirelik Öğrencilerinin Bireysel Girişimcilik Algıları ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi.* 2020; 7(3):240-248.

28. Gür-Erdoğan D, Arsal Z. The Development of Lifelong Learning Trends Scale (LLLTS). Sakarya University Journal of Education. 2016; 6(1):114-12.
29. Hsu LL, Hsieh SI. Development and psychometric evaluation of the competency inventory for nursing students: A learning outcome perspective. Nurse Education Today. 2013; 33(5):492-497.
30. Ülker T. Hemşirelik Öğrencilerinin Kendi Mesleki Yetkinliklerini Değerlendirme Aracının Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması: Metodolojik Çalışma, Türkiye Klinikleri J Nurs Sci. 2022;14(3):788-97.
31. Mukaka MJ. Statistics corner: a guide to appropriate use of correlation in medical research. Malawi Med J. 2012;24(3):69-71.
32. Tuğrul E, Denat Y. Proje Tabanlı Öğretimin Öğrencilerin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri ve Öz Etkililik-Öz Yeterlik Algısına Etkisi. Türkiye Klinikleri J Nurs Sci. 2019;11(3):273-80.
33. Abaslı K, Polat S. Öğrencilerin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimi ve Araştırmaya Yönelik Kaygıya İlişkin Görüşleri. Elm v Innovativ Texnologiyalar Jurnalı. 2018; 6:68–83.
34. Coşkun DY, Demirel M. Üniversite öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2012; 42(42):108–120.
35. Karaduman A. Üniversite öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile özyeterlik algıları arasındaki ilişki. Bartın Üniversitesi, [Yüksek Lisans Tezi], Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2015.
36. Savcı C., Akıncı AÇ. Hemşirelik Öğrencilerinin Bireysel Yenilikçilik Özellikleri ve Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimleri: Tanımlayıcı Araştırma. Turk Klin Hemsire Derg. 2022; 14(1):83-93.

37. Hsu LL, Ueng RS, Hsieh SI. An outcome-based educational intervention to improve nursing students' knowledge and competencies in oncology nursing: a randomized controlled trial. *Contemp Nurse*. 2019; 55(4-5):391–407.
38. Garner SL, Samyappan J, Cyriac R, Vidhya P, Selva FE, Muggalla DS. Simulation evaluation: observation versus self-efficacy among nursing students in India. *Clin Simul Nurs*. 2020; 39:55–61.
39. Liao RX, Liu YH. The impact of structural empowerment and psychological capital on competence among Chinese baccalaureate nursing students: A questionnaire survey. *Nurse Educ Today*. 2016; 36:31–36.
40. Durmuş M, Gerçek A. Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Stres Durumları, Biyo-Psiko Sosyal Durumları ve Stresle Baş Etme Davranışlarını Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2017; 5(23):616–633.
41. Ergin, E, Çevik K, Pakiş ÇS. Hemşirelik Öğrencilerinin Eğitimlerine İlişkin Algıladığı Stres ve Stresle Baş Etme Davranışlarının İncelenmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma*. 2018; 15 (1), 16-22.
42. Bozyılan E, Güngörmüş Z. Hemşirelik Öğrencilerinin Spor Yapma Davranışlarının Algılanan Stres Biyo-Psiko-Sosyal Cevap ve Stresle Baş Etme Davranışları Üzerine Etkileri. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 2021; 15(2):227–247.
43. Yılmaz AÇ, Açıl HC, Yaman Ö, Gül A, Aygin D, Karaman B. Hemşirelik Son Sınıf Öğrencilerinin Perspektifinden COVID-19 Salgını. Süner A, Gülaçtı U, editörler. *COVID-19 ve Sağlık Araştırmaları*. Efe Akademik Yayınları; 2021.s. 193–206.
44. Ayaz-Alkaya S, Simones J. Nursing education stress and coping behaviors in Turkish and the United States nursing students: A descriptive study. *Nurse Educ Pract*. 2022; 59, 103292.

45. Horuz OR. Mesleki eğitim merkezi öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin incelenmesi (Bartın ili örneği). [Yüksek Lisans tezi], Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2017.
46. Akbaba S. Eğitimde motivasyon. Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi. 2006;13:343–361.
47. Yurdakul C. Özerk öğrenme ve yaşam boyu öğrenme arasındaki ilişkinin incelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi], Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2016.